Asia: O 34/2025 vp Maahanmuuttajaäitien työllistyminen
Lausunto: Hanna Takolander, Ote työhön -hanke (2017-2019)

Maahanmuuttajaäitien työllistyminen

Kiitän mahdollisuudesta saada lausua tärkeään ja alati ajankohtaiseen asiaan Maahanmuuttajaäitien työllistymisestä. Vetämäni Ote työhön -hanke(1), ja sitä seurannut kansainvälinen EME-hanke(2), joissa jatkumona kehitettiin menetelmiä pitkään työmarkkinoiden ulkopuolella olleiden maahan muuttaneiden työllistymisvalmiuksien parantamiseen, ovat päättyneet muutama vuosi sitten, ja vaikutuksia voidaan nyt mainiosti peilata tähän päivään.

Käsitteet ja tilastot

Heti alkuun haluan tarkentaa käsiteparia *maahanmuuttajaäidit* ja *työllistyminen*. Maahan muuttaneet perhestatuksesta riippumatta ovat ylipäätään Suomen kokoisessa pienessä maassa hyvin heterogeeninen ryhmä. Tämä *maahanmuuttajanaisten ja -äitien* moninaisuus tuo oman haasteensa heidän tarpeisiinsa vastaamiseen ja työllistymisohjaukseen, ja heidän käsittelyynsä ikään kuin yhtenä ryhmänä. Joissakin Euroopan maissa eri kansallisuuksia, etnisyyksiä ja kieliryhmiä on mahdollista kohdata ja ohjata esimerkiksi omakielisissä, ammattialakohtaisissa, tai asuinaluekohtaisissa ryhmissä paljon helpommin. Lisäksi, olosuhteet ja yhteiskunnat, joista naiset tänne muuttavat, heijastuvat heidän arvomaailmaansa ja käsityksiinsä omasta asemastaan, työelämästä ja sukupuolirooleista. Joillakin on tänne tullessaan neljän vuoden peruskoulutausta, kun taas monilla on laajempi koulutus tai osaamista omassa ammatissaan. Lähtömaasta riippuen jollakulla voi olla tohtoristason tutkinto vaikkapa monimutkaisella teknisellä aloalla omassa maassaan. Varsin kiistatta yhteiseksi nimittäjäksi kuitenkin nousee, että äidit ja muut naiset kaikkialla maailmassa tekevät työtä, paljon työtä. Arvomaailmasta sitten riippuu, minkä kukin maa lukee ”oikeaksi” työksi.

Tämänhetkisten tilastojen valossa on todettava, että maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyystilanne on parantunut merkittävästi viime vuosina, vaikka ulkomailla syntyneiden naisten työllisyysaste onkin perinteisesti ollut matalampi kuin Suomessa syntyneiden. Huomattakoon kuitenkin, että vaikka yli 50 prosenttia maahan muuttavista naisista tulee Suomeen perhesyiden takia - esimerkiksi puolison työn vuoksi - ja jää kotiin huolehtimaan perheen sopeutumisesta uuteen ympäristöön, on heidän työllisyysasteensa tänä päivänä silti jo yli 60 prosenttia. Itseasiassa, työvoimatutkimuksen vuositietojen mukaan ulkomailla syntyneiden naisten työllisyysaste on jo usean vuoden ajan ollut nousussa, ja kun kaikkien 20–64-vuotiaiden ulkomailla syntyneiden naisten työllisyysaste vuonna 2016 oli 53 prosenttia, oli se 61 prosenttia vuonna 2020 ja vuonna 2022 jo 68 prosenttia. Erityisesti EU27-maiden ulkopuolella syntyneiden naisten työllisyys on noussut selvästi vuodesta 2016 vuoteen 2021 ja lähentynyt Suomessa syntyneiden naisten ja miesten sekä ulkomailla syntyneiden miesten työllisyysasteita. Vuosien hyvän työllisyyskehityksen jälkeen taloudellisen suhdannetilanteen heikentyminen vuoden 2022 jälkeen on vaikeuttanut työllistymistä syntyperästä riippumatta. Yleinen taloustilanne heijastuukin yleensä herkimmin heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleviin ryhmiin, kuten

ulkomaalaistaustaisiin, sekä osa- ja määräaikaisissa työsuhteissa oleviin.(3) Kuitenkin esimerkiksi muihin EU-maihin verrattuna ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste ei ole Suomessa keskiarvoa matalampi, vaan se näyttää matalalta siksi, koska naisten työllisyysaste on meillä muuten verrattain korkea.(5)

Äitiydestä ja maahanmuuttajuudesta

Kielitaidon puute, alhainen koulutustaso ja syrjintä työmarkkinoilla selittävät osaltaan maahanmuuttajataustaisten naisten edelleen matalampaa työllisyysastetta. Samaan aikaan eroa voi olla myös ajattelutavoissa. Suomalaisen työelämän arvoilmapiiristä kumpuaa ajatus, että nk. tuottava työ nähdään arvokkaampana kuin esimerkiksi kotityö ja -hoiva. Kotona lapsiaan hoitava maahanmuuttajataustainen perheenäiti ei, taustastaan riippuen, välttämättä edes koe, että hänen lainkaan tulisi lähteä kodin ulkopuolelle töihin. Sen sijaan hän saattaa mieltää työkseen ja tärkeimmäksi tehtäväkseen lastensa kasvattamisen ja läsnäolemisen heille - mikä saattaakin yhteiskuntamme tämänhetkisen taloudenpidon ja hyvinvoinnin näkökulmasta hyödyttää yhteiskuntaamme enemmän kuin se, että lapset viettäisivät aikaansa keskenään, ilman aikuista. Joidenkin maahanmuuttajataustaisten äitien arvoista kertovat hyvin vastaukset, joita saatiin eräässä maahanmuuttajataustaisille kotiäideille tehdyssä kyselyssä, jossa heiltä tiedusteltiin heidän omia unelmiaan. Kaikkien vastanneiden unelmat liittyivät heidän lapsiinsa - että lapset saisivat hyvän koulutuksen, uran ja tulevaisuuden. Kukaan naisista ei unelmoinut asioita itselleen. (4)

Maahan muuttavien ryhmässä on paljon perheenperustamisiässä olevia naisia, jotka jäävät kotiin hoitamaan lapsia, mikä vaikuttaa heidän työllistymiseensä. Ulkomaalaistaustaisista 20–39-vuotiaista naisista on ulkomaalaistaustaisia suhteessa huomattavasti suurempi osuus kuin suomalaistaustaisia. On hyvä muistaa, että kun Suomeen toivotaan lisää lapsia, pitää mahdollisuutta perheeseen myös yhteiskunnan tasolla tukea. Perheellisten maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymisen edistäminen on monimutkainen ja kompleksinen kokonaisuus, jota ei ratkaista taloudellisella kepillä, vaan riskinä on että vain lisätään lapsiköyhyyttä maassamme. Sen sijaan tietoa lisäämällä, koulutuksia, vertaisryhmiä ja ohjausta järjestämällä ja niihin kunnolla resursoimalla voidaan työllistymistä edistää.

Mitä enemmän lapsia, sitä epätodennäköisemmin maahanmuuttajanainen näyttää tilastojen mukaan työllistyvän. Lasten syntyminen vaikeuttaa toki suomalaistaustaistenkin naisten työllistymistä. Ulkomaalaistaustaisille äideille vaikutus on kuitenkin suurempi, koska määräaikaiset työsuhteet ovat heillä yleisempiä. Silloinkin kun he löytävät Suomeen tullessaan töitä, harvalla on äitiysloman jälkeen työpaikka johon palata. Siirtyäkseen työelämään erityisesti matalan koulutuksen aiemmin saaneet maahanmuuttajanaiset tarvitsevat tukea identiteettinsä löytämiseen ja määrittelyyn, muutoinkin kuin äitinä.(5)

Meidän tulisi huolehtia siitä, että ne naiset, jotka ovat jääneet kotiin vastaamaan perheen sopeutumisesta uuteen, saavat tukea ja pääsevät osallisiksi yhteiskuntaan esim. koulutukseen osallistumisen tai yhteiskunnallisen osallistumisen kautta, ja toisaalta ne, jotka haluavat töihin, saavat sitoutunutta ja tarvittaessa pitkäaikaista tukea ja ohjausta sille

polulle. Kieli- ja yhteiskuntataitojen kurssille tulisi voida päästä, vaikka ei olisikaan työtön työnhakija ja siten kotoutumispalvelujen piirissä. Suomessa on niukasti mahdollisuuksia kouluttautua muulla kuin suomen kielellä, joten kielitaidon puute johtaa pätevyyksiin johtavan koulutuksen puutteeseen.

Kotoutumispalvelut eivät kuulukaan kaikille

On yllättävää, miten monet päätöksentekijätkin ovat tietämättömiä siitä, että sinänsä hyvin suunnitellut *kotouttamistoimenpiteet eivät koske kaikkia maahan muuttaneita*. Kotouttamispalveluita näet tarjotaan pääasiassa työttömille työnhakijoille. Monet lasten kanssa kotona olevat äidit eivät pääse työvoimapoliittisten kotouttamistoimenpiteiden piiriin, sillä harva näet pystyy pienten lasten kotihoidon ohella käymään säännöllisesti kotoutumiskursseilla, ja monilla kuluu kotoutumisen määräaika ohi ennen aikojaan. Tällä tavoin rakenteet sulkevat maahanmuuttajanaisia työelämän ulkopuolelle. Niin ikään työperäiset maahanmuuttajat jäävät täysin työnantajiensa varaan eivätkä ole kotouttamistoimenpiteiden piirissä, eivätkä siten saa minkäänlaista ohjausta yhteiskunnan rakenteisiin saati työnhakuun – mikä työsopimuksen päättyessä olisi erityisen oleellinen taito uutta työllistymistä ajatellen. Suomessa tietyt kotoutumispalvelut, kuten kielikoulutus, on suunnattu vain uusille tulijoille, joilla on oleskelulupa. Siten ulkopuolelle jäävät myös esimerkiksi keskeneräisessä turvapaikanhakuprosessissa (joka voi Suomessa kestää vuosia, jonka aikana mahdollisesti työllistynyt turvapaikanhakija ei niinikään enää kuulu kotoutumiskoulutuksen piiriin) olevat miehet ja naiset. Näin meillä on paljon maassa pidempään olleita maahan eri syistä muuttaneita ihmisiä vailla tietoa, kielitaitoa, tukea ja ohjausta, joka voisi parantaa heidän työllistymismahdollisuuksiaan. Kotoutumiskoulutuksessa maahan muuttaneiden on tarkoitus saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja työelämästä, ja oppia kielen alkeet. Alun puutteellinen kielitaito voi hankaloittaa muiden asiakokonaisuuksien ymmärtämistä, ja siksi uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio kotoutumiskoulutuksen lakisääteisenä osana on erittäin tervetullut.

Ote työhön -hankkeen opit

Ote työhön -hankkeen vertaisryhmissä pitkään pois työelämästä olleet maahanmuuttajat saivat tietoa suomalaisesta työelämästä ja työpaikkakulttuureista, sekä työelämän pelisäännöistä. Kouluttamiemme työelämäohjaajien kanssa he saivat harjoitusta työhön hakeutumisessa ja suomen kielessä. Hankkeen työnantajakumppanien kautta saimme tietoa siitä, miten vähän mahdollisuuksia työpaikoilla on tarjota ohjausresurssia maahanmuuttajataustaisille työntekijöilleen. Sen sijaan, kun työpaikalla on mukana koulutettu työelämäohjaaja ikään kuin tutorina, voidaan hänelle allokoida aikaa maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden ohjaamiseen. Työelämäohjaajan tarjoama tuki on arvokasta niin työhön, kuin muuhun arkeen liittyvissä asioissa (kuten työterveyslääkärille ajan varaaminen, lapsen päivähoitopaikan hakeminen, jne.) sekä kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen edistämisessä työpaikalla –(kertoa vaikkapa, että kahvitauolla ei ole pakko juoda kahvia, vaan siellä on tarkoitus hengähtää hetken ja jakaa haluamiaan ajatuksia työkavereiden kanssa, ja että töistä lähdetään kotiin kun työaika loppuu), tai kielitaitoon ja tulkkaukseen liittyvissä kysymyksissä. Kun ohjaukseen ja asettautumiseen allokoidaan tarpeeksi aikaa, on maahanmuuttajan sopeutuminen ja

sitoutuminen työhön paljon sujuvampaa. Työelämäohjaajien kouluttamista voi edelleen suositella pysyväksi käytännöksi työpaikoille, joilla he voivat antaa vertaistukea ja auttaa ihmisiä sopeutumaan paikalliseen työelämään ja organisaatiokulttuuriin. Lisäksi vertaisryhmätoiminnassa on mahdollista ajan kanssa käydä läpi yhteiskuntaan ja työelämään liittyviä kysymyksiä turvallisessa ilmapiirissä, ja jotkut koulutetut ohjaajat voivat antaa opiskelu- tai uraneuvontaa työttömille, jotka pyrkivät etenemään kohti työelämää.

Osalla hankkeen vertaisryhmiin osallistuvista maahan muuttaneista naisista oli vuosien oleskelun jälkeenkin edelleen puutteellinen suomen kielen taito ja alhainen koulutustaso, eivätkä kaikki aina muutoinkaan ole valmiita kokopäiväiseen palkkatyöhön, tai se ei ole perhe- tai terveyssyistä heille mahdollista. Yksi idea on, että osallisuuden ja kuulumisen kokemuksen voisi tarjota myös jonkinlainen sosiaalisen osallistumisen mahdollisuus, josta voisi tienata jotakin, mutta joka ei riskeeraisi perheen mahdollisia taloudellisia tukia. Erillinen asiakohta voisi myös olla, miten voisimme vaikuttaa *maahanmuuttajaisien* valmiuksiin ottaa vastuuta perheestä äitien opiskellessa ja työskennellessä. Hankkeen yhtenä johtopäätöksenä on ainakin se, että naisten on tärkeää tietää, että heillä halutessaan on oikeus ja mahdollisuuksia osallistua työelämään. Vertaisryhmissä saatu tieto ja tuki, sekä omien kykyjen ja taitojen tunnistaminen parantavat työllistymisvalmiuksia ja vahvistavat kuulumisen kokemuksia ja osallisuutta yhteiskunnastamme.

Lähteet ja linkit:

1) https://www.vapausjavastuu.fi/gradutiedote-maahanmuuttajien-vertaisasiantuntijuus-ote-tyohon-hankkeen-tyoelamaohjaajakoulutuksessa/

2) https://ememethods.net/fi/

3) https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/maahanmuuttajanaisten-tyollisyys-parani

4) https://yle.fi/uutiset/3-10480850?origin=rss&fbclid=IwAR2rR6NstxmMEZUKajaTxp1iTL-Wg2gCiBm4L_MT3FJcO43erH4JGTopCkQ

5) https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005286974.html

Hanna Takolander
044 0750850
hanna.takolander@jhl.fi